

եպիսկոպոսն, որ ծեր և տառապան
ուներ շնորհաբաշխութեան, և դու հա-
յտո՞ւք. որ եկեալ էր հաւատաւ ֆրիւ-

տոսի՝ առ սուրբ առաքելոցն ուխտաւ
էր առ յազգամանէ սուրբ Հոգւոյն ա-
ռէ արժանի գոլ շնորհիք՝ յոր վերա-
կոչէք զայրդ Աստուծոյ։ Զայս առէր
և յաւելոյր զինքն՝ ի նոսաւ։ Կոչեն
զՍեղբակսորոս ի գլխաւորութիւն
վերականգնութեան վեհադոյն եկեղե-
ցւոյն Հռոմ(յ)մա(յ)։ Եւ նստացանեն
ի սուրբ աթոռ առաքելոցն, և կա-
տարեն ի վերայ նորա զկարգ պաշ-
տամանն շնորհացն¹, որ ի փառս ա-

սարկոյ Պաղեստինացւոց, ըստ ոմանց պարզ
քանակայ, ըստ պլլոց՝ ուր ծեր և տառապան
անուան ընդօրինակողաց անուշադրութեամբ
յի կրնար փոխանակած ըլլալ Եսայիսի²,
վասն զի շատ տարբեր են իրարմէ։ Բ․ յիշեալ
գործարարաց չեն Յայտնաւորք իսկ եղնպէս կը
գրեն, — ոյս առիթս մէջ բերած ժամանակ
Սահայն միւս կողմանէ ալ անհաւանդի կը
ձայ, թէ ինչպէս յաւարենի մէջ Եսայիս-
նիստի արուած մականունն՝ պոս անուանա վե-
րայ իսկ ձայնած է, Պաղէս-տինացի։ Հայն՝ իւր
եկեղեցւոյ առեկի սուրբ մի, կարծես, թէ ու-
ղած է յառնելոյն առի զեռեղել։ Եւ կամ
տարբեր ազդիւր մ'ալ ունեցեր է իւր առջև։

Երբով բանիւ պայտիսի փոփոխութեան մի
ժամանակն և պարագայք՝ մեր եկեղեցական
առեկը և Տօնացւոցի կարգաւորութեանց նոս
վերաբերութիւն ունենալու են, որք սղլ և սղլ
ժամանակաց մէջ կատարուած են։

1. Դ օրինակին մէջ ի բաց թողուած են
նոսահաւալ տողքն. սահայն Ա և Բ օրինակները
կը լրացնեն զպն համանայն յաւարենի պոս-
պէս. Ե Աւուրք և պանչելապէս, որ զարեւո-

նոս¹ ծ եպիսկոպոս Սաւմակոս պարա-
գնետաւ։ Են տի Բօմի, տօտու մօնու
ենեքե, օտե քոսքոնիսաւ աւտօն տօն
տօքոն Ենա կայնաւ օլ Զիօլ Աթօտ-
լօլ։ Ենա

ծքեր Են եօտիտի Եքիքքելատ, տօտ
գերոն կալ Եպիսկոպոս Եպարիւոն Եք-
քիլիւոտ, Ծէ, տօտօտ քարիօմատօ
իջիւտ, օտե քանտա տօն օլաճիքօտե
աթօքեւիա կաեքօմեոն օթօքնտ, քար՝
աւտօն Եսօւիօս տիքանեւ. կալ տօն Ծա-
մօնօնտօն Ծէ, Են տի ճօնօմալի տօն Կ-
րիւս իմօն Իիսօս Խրիստօն Եսաթալի-
քեւ. ին ցար տօն Ծեօն անքոտօ, կալ
քոլլա Եքեր տօն Զիւս ճօնօմատօն աւ-
տօն քէքոնքեւ. օտօն տիքիա տօն քստի-
րա տօն Ծեօնօտօն Եեթէլէլ։ Լէգա ճի
տին անալօմաքոն Ծսիսան, քոլօբիօն Են
Ելքեւ, Ծքեր տօն քեգալօ Աթօստալօ
կալ աճեքօս տօն Կրիւս Իսքօքօն Ե-
լեքեւ Ենալ. Ծոտօ Ենճիսքօմեոն,
տին Զիւսան, կաճիօն քոթէքին, քոսքօ-
րօն Եքեքիլիւր։ Խրիքան Լէգան տօն Ե-

1. Դիտեալու ենք, որ պոս անուան իսկ հան-
պոն Անտօնիստի չի գտնուիր Պաղեստինոյ
եպիսկոպոսաց ցանկի մէջ, ուստի տարակու-
սահան է, որ պնչելիս քանչելաքոն Եպիս-
կոպոս մի, որ Հռոմի՝ Երթալի, պն եկեղե-
ցւոյ տարաքն և սոփորութիւնքն իսկ կոս տայ
քարեփոխել, — որ զօնաւորաւաւաւալ է, —
պնչելու անծանօթ ձեցած ըլլայ։ Իւստի կամ
յամի Տեառն 293 — 304 ժաշկոյ ժամանա-
գիրն ըլլալու է, որուն քով պառնուած են
Դիոփիլիսիան և Երթալիսիան կոսքեքաց
Պաղեստինացի (Տեա Cod. 8. 14. 11) և կամ
Եւքրոնոս (ոյիւր) անտան ալաւալութիւն
մի է, զոր իրեք քրիստոնէսայ կը յիշէ Դե
Ռոտտի (Roma Sotterr. III. Tab. XX, n. 46)
Հռոմիսկ Ենաքոն քանաւաքութեանց մէջ։

մենասուրբ Երրորդութեան կատարէր. և զգիճակաւորսն այնպէս կատարէր 'ի խորհրդածութեան պաշտամանն: Եւ իւրոք¹ զգնուլ, և ամբառնալ զմիտս 'ի վեր առանց ամենայն վնասուց. հոգով բերեալ, վերնոց դասուցն նմանեալ, և այնպէս յատուածայինսն լինել հոգւորապէս 'ի Քրիստոս Յիսուս 'ի Տէր մեր. զի այսպէս կարասցուք կալ առաջի Քրիստոսի: Նա և զտողովուրդս այնպէս խրատէր, և ուսուցանէր ահիւ և զողութեամբ, և առանց ամենայն սխալանաց մերձենալ 'ի մարմին և յարիւնն Քրիստոսի կենսաբերին, որ լուսաւորէ և վերստին նորոգէ հաւատով զմերձեցեալսն: Բազում և այլ մխիթարութեամբ ուսուցանէր ըստ աւետարանին Քրիստոսի:

րωμένον, καὶ μέλλοντα θυσίαν τῷ Θεῷ τοιαύτην προσκομίζειν, μὴ μόνον τὴν ψυχὴν σὺν τῷ σώματι καθαρὰν ἔχειν· ἀλλὰ· γὰρ καὶ ἐσθίητα λευκὴν περιβεβληθῆαι. ἐντεῦθεν οἱ ἱερεῖς τῶν Ῥωμαίων μέχρι τῆς δευρο τοῖς κολοβίοις κέχρηνται ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ τῶν βραχίωνων γυμνὸν ἐψέγετο, δαλματικά μανικεῖλια μάλλον συνέβη αὐτὰ ὀνομασθῆναι εἰπερ κολόβια.

Տիւղաճէին ծէ տն քղիւրոն անոն քանիս քոսմոնիքս քրաքմաւեալս, քալ տալս եւրալիս քոսանչէին քրօտոս օ Տիւբեստրոս քոսոնօթէտս, քլչոն տօ քլ քալմոսլս քլրիմքոն, Տիւղաճատէ, քալ քոնտէ օտ քլոլ քլմլ օ Թէօս. քալ տօ տօս 'Աքոստօլոս քրիտօն.

Οὐδεις στρατευόμενος ἐμπλέκεται ταῖς τοῦ βίου πραγματαίαις ἵνα τῷ στρατολογήσωντι ἀρέσῃ. ἐντεῦθεν συνέβη παρὰ τοῖς γραμματικοῖς αὐτὸν ψέγεσθαι, ὡς δῆθεν διὰ τὴν τῆς ἐβδόμαδος¹ ἔπονομασίαν· παρὰ γὰρ τοῖς Ἑλλησι, τῶν ἡμερῶν τῆς ἐβδόμαδος

րեցուցանէր զմերձաւորս և զխորհրդածոս գոյմանն: Այսպէս քննաքնեալ 'ի Քրիստոս հոգիւ՝ քանաւոր հօտին 'ի քառս Աստուծոյ մերոյ: Այսպէս այնուհետեւ սկիզբն արարեալ առ ուսուցիչութեան կարգաց կրօնից, քննէր և ուսուցանէր զտողովուրդս 'ի քրիստոսութիւն ճշմարտութեան հաւատոց և վարուց և ըստ Ահա տարանին. և քաղցաց լինէր պատեալք քրքուցութեան: Եւ յորժամ զպատարապէ մատուցանէր, զանարեւն ասեմ զսո 'ի Քրիստոս խորհուրդն քրկական ազգի մարդկան, քգնւնքս զիւրօք՝ Առաքելոյն Յակովբայ, ահիւ և զողութեամբ արտասուգ խառնեալ 'ի վերաւ զոյնսն լինալ, առաւել քան զքանո մեր եցոյց խորհրդածութեանն որ 'ի քառս ամենասուրբ Երրորդութեան կատարէր. և զգիճակաւորսն այնպէս, և այլն:

1. Ա. և Գ. օրինակք՝ յաբնակի իւրօքս կը գրեն:

1 Այս հաւատաւս, որ կը յիշուին աւուրք եօթնէնէն ըստ նշխանաւորան յորհորման, քորս Ս. Սեդեքարոս քրիստոսեական սնուանց, կը պալար խոյրէն թարգմանութեան մեր ըստ քրիստոսաց մէջ. սակայն այս պակասը կը լրացնէ, — մասամբ, — ք Յոյսէ տուարէն, յորմէ աւելուով կը զննէր յոյն բնադրին նախէպէ: Միանգամայն զիտել կոսանք, որ յիշեալ Միստաւաւորքը՝ կամ Սեդեքարոսի վարուց ընդարձակ թարգմանութեւնէն քաղած է զոյն, — այլովքն նախէն, — և կամ ուղղակի յունէն թարգմանած է: Այս վերջին էտս յայտնի ապացոյց մ'է տուարէն. նիւն ձեռագրի կատարելութեան, և նախէնի թերի գուշոյն: Բ. Գիտելու եւք, որ յայնք Արեւելոյց և Արեւմտոյց մէջ Շարաք օրք պալք պահելու կամ լաւահելու ծագած խնդրոյն վերայ կը նշխանայ. մինչդեռ Յայսմաւուրքն Չատիկ տօնի խնդիրք մէջ կը բերէ, ու

Ե Յայնաւորեցի

« Եւ եղ անուանս շարաթուց աւարց. զԱրեւելի՝ աւր Կիրակի անանեաց, որ է աւր տերունի. և զԱրեւմտի՝ Շարաթ. զԱրեւելի՝ Գ շարաթ. զԵրեւանի (Հերմէսին) Գ շարաթ. զԵրեւանի շարաթ. զԱրեւմտի՝ Շարաթ. և զԱրեւելի՝ Շարաթ:

Հրամայեաց և փոխեցին ամենայն քրիստոնէսաց զաւագ Զատիկն. զի յետ չորեքտասան (աւար) Լուսին զԿիրակին արացեն Զատիկ: Ասաց և պատել զաւագ Հինգշարաթ աւրն, իբրեւ զաւագ Զատիկ մեծ Կիրակին:

Գրեաց և Կանոնս, զի յաւուր Հինգ շարաթին մեծի բանան զբանսն, և զամենայն կապեալն արձակեցեն: Եւ կատարի Հրամանս այս յամենայն իշխանութիւնս քրիստոնէից մինչև ջայսօր ք:

օնոմասոմենων 'Ηλίου, Σελήνης, 'Α-
ρέως, 'Ερμού, Διός, Κρόνου, 'Αφροδι-
της, ὁ ἅγιος Σίλβεστρος μετενόμασεν,
τὴν μὲν τῆς Σελήνης ἡμέραν, δευτέραν
καλέσας· τὴν δὲ τοῦ 'Αρέως, τρίτην·
τὴν δὲ τοῦ 'Ερμού, τετάρτην· τὴν δὲ
τοῦ Διός, πέμπτην· τὴν δὲ τῆς 'Αφρο-
δίτης, παρασκευὴν· τὴν δὲ τοῦ Κρό-
νου, ἐκ τῆς παλαιᾶς διαθήκης, σάββα-
τον· τὴν δὲ τοῦ 'Ηλίου, οἷα δὴ τῇ δε-
σποτικῇ ἀναστάσει κεκοσμημένην,
Κυριακὴν ὠνόμασεν, καὶ τοῦ αἵσθη-
τοῦ φωτός ἀρχὴν τοῦ νοητοῦ φωτός
ἀρχηγὸν αὐτὴν ἐνεστήσατο. ἐν γὰρ
τῇ ἡμέρᾳ ἐκεῖνη εἶπεν ὁ Θεός, Γενι-
θίτω φῶς, καὶ ἐγένετο φῶς.

Καὶ λοιπὸν ἀμφοσβήτησις οὐ μικρὰ
ἀνέκυψεν ἐκ τούτου τοῖς 'Εσπερίοις
καὶ τοῖς 'Ανατολικοῖς. τῶν γὰρ 'Εσπε-
ρίων ἐν τῷ σαββάτῳ νηστεύόντων,
τοῖς 'Ανατολικοῖς ἤρρεσεν 'Ιουδαϊκῶ
ἔθει ἀριστᾶν. ὁ ἅγιος τοῖνον Σίλβε-
στρος ὥρισεν ἐν τῷ Σαββάτῳ νησ-
τεύειν, καὶ ἐν τῇ πέμπτῃ μὴ νηστεύ-
ειν, ὥσπερ οὐδὲ τῇ Κυριακῇ, λέγων
οὕτως, Τῷ μὲν σαββάτῳ, τοῦ δεσπό-
του ἐν τῷ τάφῳ ὑπάρχοντος, πάντας
τοὺς μαθητάς νηστευεῖν· τῇ δὲ
Κυριακῇ, τὸν δεσπότην ἐγειγέρθαι
καὶ τοσαύτην χαρὰν εἰληφέναι τὴν
Κυριακὴν ἡμέραν, ὅσον πένθος εἰλη-
φει τὸ σάββατον· καὶ τούτου χάριν
χρηῖναι ἐν τῷ Σαββάτῳ νηστεύειν ἐ-

բուն վերայ Դիւինոյ ժողովոյ ևս խոսեցաւ և
Եւանգելի Սեղեւաբոսի վարդապետ Եւանգելի
ևս Կատարեալս լաւին խմբագրութեան մէջ
Ներմուծուած այն յաւելումներէն մին ևս
մարելի է, որոց ևամար ըսինք, թէ Կապիկին և
անյայտացած ընտրելն մէջ չկայր Կանոն-
րէն: Այս բանիս իբր ապացոյց զիտեղոս եղբ,
որ Եւանգելիս Կատարեցին (տես Կենս. Կոստա-
Գ. ԳԼ. ԺԸ) Կոստանդնուսոյ կու. ասց ինքեւ
Նոսական աւարց բարեփոխութիւնն և Կի-
րակի և Յարաթ աւարց նորոգութիւնը:

Իւ յուրիս եցոյց Տէր նշանս 'ի
ձեռս նորա :

Իր վիշապ մի մեծ 'ի Տորոնս¹ 'ի
լերինն, 'ի յայրի մի որջացեալ. և
դուռն այրին պղնձի, 'ի դիւաց և 'ի
կախարդաց, 'ի Հնարից սատանայի
կազմեալ. և զոհս 'ի կուսանաց ընդ-
ունէր նոյն ինքն սատանայ 'ի ձեռն
վիշապին : Դա և բազում վնասս
մեծաւորացն առնէր, որ եկեալ աղ-
իւն² զսորբն Ասորթոյ՝ այլահասորդն

καστον τῶν δυναμένων· τὸν γὰρ μὴ
δυναμένον, ὁ Θεὸς ὑπὲρ δύναμιν οὐ-
δέποτε οὐδὲν ἀπαιτεῖ. ἐν δὲ τῇ πέμπ-
τῃ ἡμέρᾳ, διὰ τὸ τῇ τοῦ δεσπότου ἀ-
ναλήψει κεκοσμηθῆναι αὐτήν, καὶ Χρη-
ναι κοινωνεῖν αὐτήν τῇ τῆς ἀναστά-
σεως ἡμέρᾳ. πρὸς δὲ τούτοις καὶ τὸ
ἅγιον Χρίσμα τοῦ μύρου ἐν ταυτῇ τῇ
ἡμέρᾳ κατασκευάζεσθαι, δὲ τοῦ δε-
σποτικοῦ σώματος ἀρχόμεθα κοινω-
νεῖν. ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ οἱ ἐν μετα-
νοῖᾳ τυγχάνοντες, συγχωρήσεως τῶν
πταισμάτων καταξιοῦνται ἐν αὐτῇ τῇ
ἡμέρᾳ τῶν φυλακῶν τὰ δεσμὰ ἀνιέν-
ται. ταῦτα μικρά τινα τῆς αὐτοῦ δι-
δασκαλίας ἐκ πολλῶν παρεθέμεθα·
λοιπὸν δὲ καὶ τινα τῶν θαυμάτων, ὧν
δὲ αὐτοῦ ὁ Θεὸς εἰς δόξαν τοῦ οἰκείου
δυνάματος πεποίηκεν φράσωμεν.

Ἦνδράκων παμμεγέθους ἐν τῷ Ταρ-
πεῖῳ ὄρει, ἔνθα τε Καπετώλιον ἴδ-
ρυται. καὶ τούτῃ τροφὴν ἄπαξ ἐν τῷ
μηνὶ γόνιτῆς τινες μετὰ παρθένων μα-
γευτρῶν ἐπὶ τριακοσίοις¹ ἐξήκον-
τα βαθμοῖς, ὥσαντι ἐν αὐτοῖς τοῖς κα-
ταχθονίοις κατιόντες, καὶ τελετάς μυ-
σαράς ἐκτελοῦντες, κατέφερον. οὗτος
τοῖνυν ὁ δράκων αἰφνίδιον ἀνίων, ἔξω-
θεν μὲν οὐκ ἐξεῖλ· τοὺς δὲ γεινιᾶ-
ζοντας πάντας θανατηφόρῳ ἄσθματι
ἐλυμαίνετο, πάσης τῆς Ῥωμαίων πό-
λεως τὸν αἶρα φθοροποιὸν ἀποτελεῶν.
ὄθεν ἐκ τούτου λοιμικὴ νόσος τοῖς ἀν-
θρώποις πᾶσιν ἐνέσκηπτεν, καὶ μά-
λιστα τοῖς νηπίοις.

Ὁ οὖν Σίλβεστρος, ἔχων μετὰ τῶν

1. Մեր Գ. և Ա. օրինակք « Տորոնս » կը
գրեն, որ յուն. Ταρπητος կամ Ταρπητος ին
յոյժ անմահ կը նշէ. զմուտք է ընդունել
իբրեւ ընդօրինակողաց զրթակի մի : Իսկ Ի
Յայտնասորբն՝ փոխանակ լերան՝ կողերային
աղբաւի մէջ կը գնէ վիշապի բնակարանը :

2. Այս և հետեւեալ առդերը բաւորովին կը

1. Հայերէն Թարպ. զրլադաց մէջ մե-
շուած չէ պրիս Խորուժ իւն, սակայն Ե Յայտն
ասորբն կը լրացնէ այդ պահանս՝ պրուլս :
« Իւ աղանդաւոր կանայք իշունէին ԳձԿԵ
ասորինս առ վիշապն » :

և ասէին. Եթէ իւրաք էջէ ֆրէստսն չս
խափանել շէտսն մէջսդն, չի տեսցաւ և
հասարակացաւ :

Ասէ սուրբն. Եւ յայսմ ջուցից ձեզ
զղաւարութիւն ֆրիստսն Աստուծոյն
իմե(յ). և որք խնդրենն ի նմանէ, լի
նի պարգեւատու Եւ քարոզեաց պահս
և աղաւթք լիսն խնդրոյն այնորիկ
ժողովրդեանն Աստուծոյ :

Ἐλλήνων ὑπὲρ τῆς ἀληθῆς πίστεως
ἀμφοισθήτησιν, εἰς τοῦτο φιλονεική-
σας ἐλήλυθεν, εἰρηκότων αὐτῷ τοῦ
ἐναντίου μέρους, Κάτελθε πρὸς τὸν
δράκοντα, καὶ ποιήσον αὐτὸν ἐν τῷ
ὀνόματι τοῦ Θεοῦ σου καὶν ἕνα ἐνιαυ-
τὸν ἀποσχέσθαι τῆς τῶν ἀνθρώπων
ἀναιρέσεως, καὶ πιστεύομεν τῷ Χρι-
στῷ ὃν σὺ φῆς θεῖον τινὰ δύναμιν
ἔχειν. οἷς ὁ ἅγιος Σίλβεστρος ἔφη. Ὁ
μὲν Χριστὸς ὁ ἐμὸς θεὸς δυνάμεις
πλήρης ὑπάρχων, δεῖξαι καταξιώσει
καὶ ἐν τούτῳ τῷ μέρει τὴν ἑαυτοῦ
ἰσχύν· ἡ δὲ ὑμετέρα ἀπιστία, ἀλλὰ
τινὰ ἑαυτῇ ἐφευρήσει, τῇ μὲν αὐτοῦ
θεότῃτι μηδαμῶς ἐναντιούμενα, τῇ
δὲ ὑμετέρα σωτηρία πολεμοῦντα. τό-
τε συγκαλεσάμενος τοὺς ἁγίους καὶ
πνευματικούς ἀνδρας, πάσῃ τῇ ἐκκλη-
σίᾳ τριήμερον νηστεῖαν ἐκήρυξεν· καὶ
ταῖς εὐχαῖς καρτεροῦντες παρεκά-
λουν τὸν δεσπότην Χριστὸν, ἵνα κα-
ταξίωσῃ τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώ-
πων, ὥς πάντοτε, καὶ νῦν προνοήσαι,
καὶ τὴν δύναμιν τοῦ ἑαυτοῦ ὀνόματος
φανερώσαι.

Սուրբերն ի յուսնէ. զի վերջինս կը ծանու-
ցանէ, թէ Սեղբսարոս վէճի բռնուելով նե-
թանոսաց նետ, պայման կը դնէ, որ եթէ ինքը
ֆրիստսն զօրութեամբ իջնէ այրին մէջ և
սպաննէ զվիշապը, նոքա դառնան ի ֆրիստսն :
սուր չամար եկեղեցականաց ժողովք մ'եւ կը
խմբէ և եռօրեայ պահս և աղօթս կը յանձնէ :
Իսկ նոյր կ'ըսէ, թէ « այլապէս » եկեալ
կ'աղաչէին զնա : Բոցնը երեք էջի մէջ մանրաւ
մասն կը նկարագրէ Կաթողիկոսի սրին խո-
րութիւնն և Սեղբսարոսի և Հռովմայ իրարա-
անցումը՝ մասնաւոր պարագայիւք : Իսկ նոյն,
ընդհանրապէս մէկ էջի մէջ, — ըստ կամս, —
կը չամուստէ զսոյն, յորմէ իսկ կը տեսնուի :
Թէ տնոր նպատակը չէր Սեղբսարոսի վա-
րուց ամբողջական թարգմանութիւն մ'ի լոյս
ընծայել, այլ ըստ աւագն պատշաճի Եղսմա-
ւորաց չամար հակիրճ հենարանութիւն մի
ընել : Այս բանս ի նետեւալն դեռ աւելի ակն-
երև պիտի տեսնուի :

մենեցուն՝ փառաւորեցին զԱստուած.
և յաւելաւ ժողովուրդ բազում 'ի
Տէր, և հաւատային յԱստուած և
մկրտէին աւր ըստ աւրէ: Եւ բան
վարդապետութեան որդոյն ածէր և
զաւրանայր առ ամենեւեան:

ματος του φονίου θυρὸς ἀπὸ τῆς ἡμέ-
ρας ἐκεῖνης, καὶ ἐπέκεινα. διελθόντος
τοίνυν ἐνὸς καὶ δευτέρου μηνός, οἱ τοῦ
δράκοντος ὀπηρέται, γινώντες ὅτι περὶ
τὴν ἀλήθειαν ἡττήθησαν, καὶ ἀπε-
κλείσθη ὁ δεινὸς καὶ ὀλέθριος θῆρ
ἐκεῖνος, εἰς τοὺς πόδας τοῦ ἁγίου
Σιλβέστρου ἑαυτοὺς ῥίψαντες, ἐπί-
στευσαν τῷ Χριστῷ, καὶ ἐβαπτίσθη-
σαν πάντες. Ἐν δὲ τῷ καιρῷ ἐκεῖνῳ,
δόγμα ἐξέθετο ὁ βασιλεὺς·

MARTYRION †

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΚΑΙ ΕΝΔΟΞΟΥ

ΑΘΑΔΟΦΟΡΟΥ ΕΥΣΕΠΝΙΟΥ

Ընդ ժամանակսն ¹ ընդ այնոսիկ
Կոստանդ տրիրուն գոլով և զաւրա-
վար, և յաղթող 'ի պատերազմի Սար-
մատացոց, դարձաւ բազում աւա-
րաւ և երեւելի փառաւք:

« Κώνστας ὁ ποτὲ τριβούνος μετὰ
τοῦτο βασιλεὺς γενόμενος. Ὁντος αὐ-
τοῦ τριβούνου συμπάρχημεν αὐτῷ ἐν
παντὶ πολέμῳ. ἐξήλθαμεν δὲ εἰς πό-
λεμον τῶν Σαρμάτων καὶ ἐνίκησαμεν

1. Կոստանդայ Վլադիմիր պատմութիւնն,
որ գրաւած է նայ թարգմանութեան մէջ 3 — 4
էջեր, բուլղարին եկամուտ է. զի յունարէնի
և լատիներէնի մէջ կը պակսի: Այնու մանա-
ւանդ աւելի աչքի կը զարնէ, զի յոյնը վերա-
պի պատմութենէն անմիջապէս վերջ կը ցարէ
Կոստանդիանոսի լաւածանաց հրովարտակը,
որով նայ թարգմանչին այս խոսքերը: « Ընդ
ժամանակսն ընդ այնոսիկ Կոստանդ Տէր-
բաւն է, կը հորսնցեն իրենց նշանակութիւնը,
ժամանակագրական մեծ սխալ մի գործելով:
Եւ յիշատի Կոստանդայ Տէրբուռնութեան
նա ինչպէս հարէ միաբանիլ նորա որդւոյն
Կոստանդիանոսի լաւածանաց հրովարտակը.
զի սա իւր հօր մահուանէն յասպլ յԱրեւելք
կայր, բըրեւ պատանդ, առ Գիտիկիաբանոսի:

Մեր ներածութեան մէջ ասանակիլ ըրինք
արդէն այս ներածեալ պատմութեանս նաւ
դոյն աղբիւրը, այն է Եւրպիոս վաղին վերա-
գրուած Կոստանդիանոսի ծննդաբանութեան
պատմութիւնը. որին առ կը լարցնենք
միայն, ինչպէս համար է երբ ներմուծուած է
այդ գրութիւնը: Սեղբոսարար վարուց հոյ

1. Ի ժամ ապագրութեան նաւա այս ընդ-
որինս՝ութիւնս, — վաթիկանի Զեապրաւան
թիւ 866 fol. 336 նաւայն և զմուարթութեա-
նը ի գրագրէն: Եւրպիոսի վկայաբանու-
թեան երեք էջերի՝ գրեթէ բառական հեր-
պով կը նամակայնին նպերէն թարգմա-
նութեան, և անոր բնագիր ըլլալու մասին
այլ ևս տարակոյտ չի կայ: Մ. Խորենացոյ Բ.
Գրոց 99. զիւայն նառնեցած ազերսն ևս
անմիակէն է պատմեալ, որով կարբիբի
ենթադրութեանց չի՞ն՝ 'ի վեր կը տարալի:
Կոստանդիանոսի պատմութեան վերջին երեք
պարբերութիւնք, — այսինքն են Կոստանդիանոս
նաւութեան, քրիստոսէնց զէմ նաւած լաւածա-
նաց և ընդաւարութեան, — Եւրպիոսի մեծ նա-
ւած վկայաբանութեան մէջ կը պակսին, առի-
նայ թարգմանչին կամ Խորենացոյ 99. զը-
բուսն աւանդածներն ընդլայնելով այն կեր-
պարակը առած է, և կամ երկուքանչիւրն
իսկ Եւրպիոսի վկայաբանութենէն զատ՝
Եւստաթիոսի ընդարձակ գրութիւնն ևս ունե-
ցած են իրենց զիմաց, զոր 'ի վեր անգը յիշե-
ցինք, և յորմէ յունարէն Յայսմանուրէն (Մղլ)

և եկն 'ի քաղաքն 'ի պանդոկ մի.

և տեսեալ աղջիկ մի գեղեցիկ և իմաստուն,

կամեցաւ ննջել ընդ նմա 'ի գիշերին: Եւ յարուցեալ առաւաւտուն, ետ նմա, ձեռնադիր, և պարեգաւտ մի ծիրանի, վասն գիշերոյն անկողնոյն նշան և վարձ նմին: Եւ ինքն գնաց զճանապարհ իւր, և հասեալ 'ի Հռովմ, թաղաւորեաց քաղով և երևելի փառաք:

Եւ առ իւր կին զղուստր Մովսէսէն թաղաւորի, յորմէ եղև որդի անմիտ և անիմաստ. և վասն այնորիկ յոյժ տրտում էր, և տարակուսէր, որ ոչ ունէր իւր որդի, յետ

թարգմանութեան մէջ: Հաւանորեն այն առթիւ և ժամանակամիջոցին թարգմանուած և ներմուծուած է, երբ Հայք կոստանդնուսի տունը կամ յիշատակը միացուցին Սեդրեւարտի տունին հետ. զի 'ի հոռում առանձին և մի մի նուազ կը տեսնէին: Իսկ որովհետեւ առնորտ այն միացումն ժիւղարէն ալ զերջ եղած է. ուրիշ Սեդրեւարտի վարդէն չարեւն խմբագրութիւնն իսկ այն ժամանակ պէտք է եղած զնել, և ոչ յառաջ:

Յիշուի, պէտք է դիտել առ. Գլոս, որ մեր հետգնդն շնորհմուն, Յոսոսաւարդ և Տոմարոյնն 'ի Յունուար երկուքն կը գնեն Սեդրեւարտի տունը. իսկ 'ի 21 Մայիսի կարգին դասն կոստանդնուսի 'ի յիշուած պատմութեամբը: Ուրիշն երբ կը տեսնէր այժմ կոստանդնուսի յիշուած միացումն Սեդրեւարտի տունին հետ, յ՞ Յունուարի. և երկուքն պատմութիւնն 'ի մի ձուլուած, այլ ևս չէնք տարակուսիր թէ անոնց կենսագրութեանց թարգմանութիւնն ևս նոյն առթիւ եղած ըլլայ:

κατὰ κράτος, καὶ μετὰ χαρᾶς μεγάλῃς ὑπεστρέψαμεν. ἐπανερχομένων δὲ ἡμῶν ἐκ τοῦ πολέμου ὑβράμεν κατὰ τινα συγκυρίαν πανδοχίον (πανδοχεῖον) ἐν τῇ ὁδῷ τῆς στρατίας (στρατείας). καὶ τις κόρη, Ἑλένη τῷ ὀνόματι, οὕσα εὐμορφος πᾶν καὶ ὠρέα (ωραία) τῷ κάλλει ἐν τῷ πανδοχείῳ ἐκείνῳ· ἐκέλευσε δὲ ὁ Κώνστας πῖξαι (πηξαι) τὸ σέδετον τῶν στρατιωτῶν ἐκεῖσε, καὶ διαπαύσασθαι τοῦ πόνου. Εὐφρε(αι)νομένων δὲ ἡμῶν ἡράσθη τῆς Ἑλένης ὁ τριβούνος, καὶ ἐκοιμήθη μετ' αὐτῆς τὴν νύκτα ἐκείνην· καὶ ὄρθρου ἀναστὰς ἐδώρησατο αὐτῇ χητό(ω)να πορφυρέμβαφον, ἔνεκεν τοῖς τῆς κοίτης αὐτῆς καὶ ἐπάρας μετὰ τοῦ στρατοπολίδου αὐτοῦ ὁ Κώνστας, ἦλθεν ἐν τῇ Ῥώμῃ τὰ ἐπινίκια τοῦ πολέμου ἀπαγγέλλον. ἔδοξεν οὖν τῇ Συγκλήτῳ καὶ τῇ πόλει στέφαι τὸν Κώνσταντιν βασιλεῖα διὰ τὴν ἀνδραγαθίαν αὐτοῦ. Ἐλαβε δὲ γυναῖκα ὁ Κώνστας ἐν τῇ Ῥώμῃ, ἐξ ἧς ἔτεκεν υἱὸν μωρόν· καὶ περὶ

Αἰγυσιῶν α.), — ինչպէս կը վկայէ ընդորեւակոյն, — Եւսեբիոսի վարդէն մասը միայն կամարած է: Արդ եթէ Կոնստանտին և Յունարէն Յոսոսաւարդներէն, — զուրէ թէ Cod. 819, կամ 866 էն թարգմանուած է, — պիտու հետեւ այլ ևս չէ մարթ տարակուսել, թէ ստիպել ի որդի արւեն զերջ եղած ըլլայ այն թարգմանութիւնն, այնու զի այդ ժամանակէն յառաջ յունարէն արուած Յոսոսաւարդներ չկան, կամ միւլ ծանօթ չեն:

Եւսեբիոսի վկայարանութեան ամբողջ ընդորեւակութիւնն ունիւր 'ի ձեռին, — յորում կ'ընդգրկուած են եւ Յունարտի, և կոստանդնուսի Պարտիքի զէմբարտ մարտը և յաւթութիւնը կը նկարագրէ կարտ պարագա, յիւր: Սակայն կոստանդնուսի աղբրէն ճնշեալն պատմութիւնը, կար ընդարձակորէն կ'ընէ, տառգիւ հոսմեան տիպ ունի. զի Յունարտն իսկ զիտերը զայն, և կ'ուրէ յիշուել հիտէ տեղեկանալ այնմ: Այս արութիւնն մարթ է սղբիւր կամարել իտրեւարտը, Զոսմոսի և Կրտեմեան ժամանակագրին:

իւր թաղաւորել նմայ 'ի Հռո(մ)մ: Եւ արար խորհուրդ զնչիւրոքն 1, որ խորհրդականն կոչի, զի գոցի մանուկ մի իմաստուն և զեղեցիկ յորդեգրութիւն, որպէս թէ առ 'ի յինէն իցէ ծնեալ, ժառանգորդ իմ(յ) թաղաւորութեանս: Եւ հաւանեալ նորին կամացն սինդղիտոսին, առաքեն վասն խնդրոյն այնորիկ արս իմաստունս և հաւատարիմս: Եւ շրջեալ 'ի քաղաքս և 'ի գեաւաւս, ոչ հաւանէին պատահմանցն:

Եկին 'ի քաղաքն 'ի պանդոկ մի, ուր էր Հեղինա՝ որդւնիւ իւր Կոստանդեալ 2:

պոս ին սφοδρα. Συμβούλιον δὲ ποιήσας μετὰ τῆς Συγκλήτου φησὶν παῖδα εὐμορφον καὶ φρόνη(ι)μον ἀγαγεῖν ἐν τῷ παλατίῳ ἵνα διὰ μηρῶν μου ἐμβάλλω αὐτὸν καὶ υἱὸν ἀνακαλεσάμενος διὰδοχον τῆς βασιλείας ἀναδείξω. Μὴ λ(ει)δῶς ὅτι τῇ προνοίᾳ τοῦ Θεοῦ υἱὸς αὐτῷ ἐγεννήθη ἐν τῷ παντοχίῳ. Συνέθετο δὲ πᾶσα ἡ σύγκλητος, καὶ ἀποστέλλουσι προτί(η)κτορας στρατευομένους ἐν τῷ παλατίῳ ἐν τῇ ἀνατολῇ φόβῳ βασιλικῷ ὥστε ἀναζητῆσαι παιδίον εὐμορφον καὶ συνετὸν κατὰ τὸ διάταγμα τοῦ βασιλέως.

Οἱ οὖν προτήκτορες οἱ ἐξελεθόντες εἰς ἀναζήτησιν τοῦ τοιοῦτου παιδίου, παριόντες ἔρχονται δι' ἐκείνης τῆς ὁδοῦ, ἔνθα ἡμεῖς ἐκ τοῦ πολέμου ἐπιστρέψαντες διηλθαμεν, καὶ κατέλυσαν ἐν τῷ παντοχίῳ ἐκείνην, προσδί(η)σαντες τοὺς ὕ(γ)ππους αὐτῶν ἔξωθεν τοῦ ταβερνίου, καὶ εὐοχοῦντο, καὶ εὐφραίνοντο. Τὸ δὲ παιδίον Κωνσταντίνος ὁ υἱὸς Ἑλένης, ὃν συνέλαβεν ἀπὸ Κῶνστα τοῦ βασιλέως, ἔτι ὄντος αὐτοῦ τριβούνου, ὢν ὡς ἑτῶν ἰβ, εὐωχομένων τῶν προτηκτό-

1. Այս բառու ուղղակի տառադարձութիւն է լատ. սυγκλήτος ին լատ. senatus դպական տեսան. չորրորդ կրկնուած է և գրիւ տեսւ չի կրկար համարութիւն մանուկեղ թէ Ա. և Գ. գրաւորք մեր դեռ աւելի չիղ 4 "անլ. դեռ" և կը գրեն: Ուրեմն ապէց իսկ կը նշանի, թէ այս պատմութիւնս յաւարէն էին բնագրէ մի թարգմանուած է ուղղակի, և ոչ թէ 'ի լատիներէնէ: Իսկ լատ. Կոստը թերեւս Կոստին քով գաւու՜ք քերականական կանոնի մի համաձայն 'ն ձայնը առ. 6 է:

2. Մեր գրադարերն՝ միաբան Կոստանդին կը գրեն երկրորդ. մոխանակ Կոստանդինոս = Կոնստանտինոս քայց որովհետեւ բազմիցս ուղիղ ձևով ևս գրուած է. ուստի աւելի զգրչութեան վրեպակ, ջան թէ գրադար տարբերութիւն համարելի է այն երեւոյթը:

Շարաշարեղի